

LITURJIA BERRIA ta EUSKERA

OIAEZABAL-dar Alejandro

Konzilioan gaude. Eleiza Ama Batzar Nagusian bildu da munduko gotzai ta gaiñerako Eleizako guresoek direla ordezkari. Eleizaren izakia aldaezinkorra ta utsezifia da. Baiño menderik mende jaso oi ditu zenbait bereiztasun... eta XX-gn. mende onetan Konzilio au sekulako sakea ta berrikuntza bat ematera etorri da. Gizarte berri onen bizi-moldeak oso berriak direlarik derriogorrean egokitu ta moldatu bear Eleiza Ama ere gizarte berri oneri.

Eta Eleiza Amak lendabizi presentatu duen erreforma, ia munduko gotzai guztiek onetsirik, Liturgia Sakratuaren Kostituzioa izandu da.

Liturjia, autore batek laburki dioenez, "Eleizak Jesukristo-ren Pazkoako misterioan sakramentuzko parteartzea da".

"Liturjia, batez ere, Jainko Santuaren kultura delarik, Erakutsi aundia dauka kristau erriarentzat ere. Izan ere, Liturjian Jainkoa mintzatzan zaigu kristau erriari; Kristo-k Berriona emanaz jarraitzen du. Eta erri osoak abesti ta otoitz bidez

erantzuten dio Jainkoari". (Liturjiaren Kostituziotik).

Kristau erriak, berriz, jakifaren gaiñean eta benetan Liturjiaren artueman misteriosuan parte artu dezan signo edo agerkai guztiak konprenitu bear ditu bere esanai bizian, eta ortarako dudarik ez dago izkerak, erri-izkuntzak aski lagundu dezakeana. Ortik, latifiaz dagon liturjia erri xearen izkuntzara moldatzeko Eleizaren asmoak. Onek ez du esanai latifera erabat desterratuko denik. Latiferak geientsuenean jarraituko du, bearrezkoa baida Eleizako batasunaren siko-logia lortzeko. Kondaira zear iritxi den latifiazko irabazi au ez du Eleizak orain nolanai galtzera utziko. Alere, aipatu dugun bezela kristau erriak parte artu bear duenean bereiziki, eta Jainkoaren Itza erriari zuzendu bear zaionean erriko izkuntza erabiliko da. Kostituzioa aski mintzo da alkartasunezko ta komunitario parteartzeari buruz.

Baiño, lehen lehenik Liturjiaren

izkuntzaz Kostituzioak dakartzkian arauak aztertuko ditugu:

36. 1) Latifnezko rituetan latifera erabiliko da, deretxu partikularra gordeaz.

2) Alabaiña, sarritan erriarentzat erri bertako izkera askozaz egokia-
goa delarik, bai Mezakoan eta bai Sakramentuek ematerakoan Liturjiaren beste zenbait parteetan bezelaxe (orain arte baiño) geiago erabili ditekete, ta batez ere, irakurgai eta explikazioetan, otoitz eta kantuetan, ondorengo kapituluetan gauza bakoitzerako emango diren arauetara dagokienez.

3) Arau auek bete direla emanez, Diozesien alkarte barrutiaren Eleiz Aginteari dagokiona da, 22, 2), artikuluan esaten den bezela, erritar izkuntza erabili bear al den eta zanbateraino zertzea—, erabaki auek onartuak bear dute izan, au da, Sede Apostolikuak baieztatuak. Bear izan ezkeru, izkuntza berdifeko eleiz barrutietako Obispoeri galdetuko zaie.

4) Latifnezko textotik Liturjiarako egin den erritar izkuntzaren itzulpenak ortarako dagon lehen aipaturiko eleiz barrutiaren aginteak aprobatua bear du izan.

Laburtuaz, 54-gn. artikulua dion eran Meza Santuan bere lekua eman bear zaio erritar izkuntzari irakurgaitan, alkarrekiko otoitzetan, t. a.

Beste aibeste dio 63-gn. artikulua eta Sakramentalak ematera-

koan erritar izkuntza erabiltzeari buruz.

Gaifera, kontuan artu bearra dago Motu Proprio-k ezartzen dituen eta Aita Santuaren aizkeneko erabakiak.

Kostituzioaren arau edo norma auetan garbi ikusi ditekenez Sakramentuetako ta Liturjiaren beste aldeetako zenbait parteak erriko izkuntzara (euskerara gure onetan) moldatzea komeni dela baiezten da. Beraz, Liturjiaren bizitza errira erakartzearren jarri gaitezke Meza ta beste Sakramentuetako (bataioa, ezkontza, t. a.) parte batzuek euskeraz moldatzera. Eldu deiogun lanari. Euskal erriak ez ditzagula, Jainkoarren, gaztelerazko liturji-moldakizunak artzera beartu.

Erljioak eta izkuntzak zenbaitek uste baiño zer-ikusi aundiagoa daukate. Ain zuzen ere, euskaldun baten sikolojiarako garrantzi aundia dauka erlijioa euskeraz moldatu al izateak. Eta gure erlijioaren Iturririk oparoena ta agerkairik biziena Liturjia delarik, ortik Liturjiaren ekintzak erriaren sikolojian daukaten garrantzia. Beraz, euskaldun batek Liturjiaren Misterioetan parte artu dezan, ez latifnez edo gazteleraz soilik mintzatu, bere biotza ta sikolojia ukitzen duen euskeraz baizik.

Jesus-en Apostoluek Berriona ematera zijozten errietan bezela, egin bitez gure Euskal Errian ere egokierak, eta betor euskera gure eleizetara.

Euskal Apezpikuen Konferentziarik eta Batzorderik bai?

Beste zernai aitatu aurretik Liturjiaren Kostitutioak, Liturjiaren berrikuntzak zeifiek eta nola ordenatu bear diren seifialatuaz, norma edo arau batzuek ezartzen ditu. Onatx batzuek:

22. 1) Liturjia Sakratuaren erreglamentua Eleizaren Aginteari dagokio soilki; au Sede Apostolikuan dago, eta legeak ezartzen duen neurrian, Obispuagan.

2) Deretxuak ematen duen indarrez liturji-gaien erreglamentua, ezarritako neurrien barru, legebidez eratutako klase desberdineko Gotzai-Batzar barrutieri ere ba-dagokie.

3) Beraz, ez dezala ifiorke, ezta apaiz izanik ere, norbere gogoz batiere gain-erantsi, kendu edo aldatu Liturjian.

Laburtzeko, Kostitutioa liturjizko Pastoralaz ari delarik erregla partikular batzuek ezartzen ditu. Emen geien ajola zaizkigunak bi dira. 44-gn. artikulua. Ain zuzen, Eleiz barrutien Aginteak Liturjia-ko Batzorde bat eratu bear duela, aren mende. Eta Batzorde oni Pastoraleko Liturjiaren Istituzio batek lagunduko dio gaian espezializatuekin, seglarrak alde batera utzi gabe, zirkustantziak ikusirik.

45. Diozesi bakoitzak Liturjia Sakratuaren Batzorde batekin kontatuko du liturjia-ekintza bizitzearren, Apezpikuaren mende.

Batzuetan komeniko da Diozesi batzuen artean Batzorde bakarria eratzea, onek alkartasunean indarturik liturjizko apostoladutza eragin dezan..." orain arte Kostitutioak.

Arau auetako batean baiño geiagotan sartzen dira, dudarik gabe, euskal Gotzaien eginberrak ere. Eta zer egingo ote Liturjia euskerara moldatu bear den onetan? Euskal Gotzaien Batzarra? Diozesi barrutiko batzordean ipifiko ote dituzte apaiz eta praille euskaltzaleen batzuek? Edo gafiñera, euskalki oroen batzorde berezien bat ere bai, al denean? Euskal Erriko bost Obispoek Euskal Konferentzia bat eratzea egoki baiño egokiago etorriko litzake. Euskal bost Diozesiak: Baiona, Bilbo, Donosti, Gazteiz, eta Iruña.

Dena dela, nik ez dut sujerentzia batzuek azaldu besterik egiten. Apezpikuek ikusiko dute zer eta nola egin. Euren gain dago bete-bear au. Bitartean guk eman ditzazkegu geron iritziak bai, baiño, betiere izan dezagun gure Gotzai Apostolikuekin errespetua ta goisifismena.

Euskalerrri-ko eleiz barrutien batasuna ta ezberdintasunak.

Obispo jauna da Diozesi bakoitzaren buru ta Artzai bakarria. Baiño euskaltasunak eta batez ere euskerak bereizten eta lotzen ditu nai ta ez euskal bost Diozesiak. Eta jakifia! eleiz barruti bakoitzean eus-

kalki berezia jartzera beartuta ere euskalki denak dira euskera. Ortik rituen eta izkeren neurriak euskal Diozesietan berdintsu ipini bearra. Probintzia batetik bestera diferentziarik nabaitu ez dezagun. Esate baterako, Bizkaia aldetik millaka erromes Gipuzkoa-ko beste millakaekin Arantzazu-ra erromes datozenean ongi arturik bear lukete parte artu Eleizaren Liturjian... Orrelako zerbait dio Kostituzioak 23-gn. artikuluaen bukaeran: Al dela kendu bitez baita Diozesi auzoen arteko rituen ezberdintasun nabarmenak ere”.

Kostituzioak ordenatzen dituen Obispoen Konferentzia edo Batzarrek martxan jarriak dira. Frantziako Obispoen Konferentzia. Espainiako Obispoen Batzarra. Batzar aundi orietan parte arteak, ordea, ez luke esanai gure bost Obispoek, beste euskal Konferentzia bat ezin eratu dezaketarik. Eta euskal Gozaien Konferentzia edo alkarteen bat lortzea ez bakarrik komenientea, baita ere bearrezkoa dela deritzait, aipatu ditudan arrazoiekin.

Baño puntu onetan Paulo VI-gnaren aginduz garbi mintzatu da “Motu Proprio”. Erabaki batek, agian, bete-betean arrapatzen gaitu: “22,2 gn. artikuluaen arauz, liturji-gaien erreglamentua, ezarritako neurrien barru, legebidez eratutako Obispoen Eleiz barrutieri dagokienez, erabakitzen dugu “barrutia” (lurraldea) itza ORAINGOZ

naziotar zabalkundean ulertu izatea”.

Erroma-ko dokumentuetan “naziotar” itzari estadiarekiko esanaia eman oi diote, alere, ORAINGOZ mintzo ori aitatzean posibilitade ta arrazoi espezialak ere izan ditezkeala eman nai du aditzera. Eta nire ustez, euskal kasu onetan arrazoi bereziak ditugularik merezi du Euskal Obispoen Konferentzia bat eratzeke Erroma-ra Baimena eskatzea...

Dena dela, aizkeneko erabakiak gure Gotzai agurgarrien eskuetan daude. Auzi au dela-ta korapillo bat datorkit burura. Alegia, Espainia aldetiko gure Obispoek Espainia-ko Obispoen Konferentzia osatu dute lendabizi. Beste ainbeste egin du Baiona-koak beste aldetik. Eta onela Espainia aldetiko euskal Obispoek gaztelera egiteko artuko dituzten erabaki guztiak eta era berdinean egingo dituzte noski, euskal liturjian ere. Bestalde, Baiona-koa Frantziakoekin konponduko da beste norma ta erabakiak euskal prantze-sei moldatuaz. Eta onatx euskerazko liturjia banaturik.

Nire ustez egin diteke ori baño zerbait obekiagorik euskal liturjiaren onerako ta ausardia ba-da ere, posibilitade bi aitzera noa. Bat, errexena eta gaurkoz normalena, baño ez bearbada obekiena goian aipatu dugun banaketa ori litzake. Beste bat, (segur-aski ezifiekoa) Baiona-ko Apezpikua, Frantzia-ko bakarra denez onuzkaldeko euskal

liturjiarekin moldatzea. Eta bestea, zailla baiño, nire ustez, egokiena ta arrazoitsuena euskal bost Obispoek Liturjiaren beste euskal Konferentzia bat, bai Frantzikoaren eta bai Espainiakoaren desberdina, eratzeta... Tartekoak ere kabitzen dira lenengo ta irugarren posibilitadearen artean.

Gotzai Batzarreei dagokiena utzirik, zutik gelditzen dira oraindik liturgia berriaren euskerazko prolema. Lehenik aipa ditzagun diskusiorako premisak. Liturjiaren parte zenbait, Mezako ebanjelioak, epistolak, alkarrekiko otoitzak, t. a. eta Sakramentuetako beste zenbait partekin euskerazko "Lezionario" edo Liturji-liburu ofizial bat (edo geiago) eratu bearko da. Eleiz barrutiko Gotzaiaren edo euskal Obispoen Konferentziaren mende ta begirapean. Gero, "Lezionario" ofizial ori Erroma-ra presentatu bear da aizkeneko begirapena ta erabakia Sede Apostolikuak eman dezan... Beraz, euskeraz osatu bear dugun Liturji-liburua ez da berriketan ibiltzeko gauza. Lanean ekin bearrean arkitzen gera euskal apaizok Liturjiaren parte oiek denak euskeraz bear bezela jarri al izateko.

Gure Obispoeri ala ba-deritzaie euskalki bakoitzerako (gipuzkeraz, bizkaieraz, lapurdieraz) Liturji-liburu bereziak eratu bearko dira. Baiño nire ustez, "Lezionario" edo Liturji-liburu ofizial bakarra eratu bear litzake Euskal Erri osoarentzat. Eta al dela, euskera ere baka-

rra ta alkartua. Zer gertatuko litzake eleiz barruti edo euskal probintzi bakoitzak ebanjeliotarako norbere gogoko autore bat, epistoletarako beste bat, eta Sakramentuetarako beste bat, eta au bera euskalki bakoitzean gertatzen delarik? Anarkia penagarri bat genuke euskal liturjian. Esate baterako, ebanjelioen euskera ofiziala izendatzean, ezin ibilliko gera apaiz bakoitza gere aldetik, au Aita Pernando-nakin, ura Orixena-kin eta bestea Kerexeta-renakin. Euskera bertan ezbearreko ezberdintasun aundiagoak irikitzea litzake au. Baiño penagarriagoa litzake oraindik euskal liturjiaren batasunik ez irixtea.

Eraberean, sinbolo, misterio ta liturjiako mintzo printzipalenak itz berdifiak izan bear lukete Euskal Erri osoan. Eta, nire ustez, gauzarik egokiena liturjiarako "euskera alkartua" lortzea da. Euskera alkartuaren bidez euskal joeren eta euskalkien anarkiaren gain Liturji-liburu ofizial eta serio bat eratu ditzake. Derrigorrezkoa iruditu ezker, berriz, euskalkien batera, Bizkaikoera, esate baterako, bariazio edo euskera alkartu onen moldakizun batzuek egin ditezke. Baiño al dela autore berarekin euskal liturjiaren batasunerako.

Jakifia! lana ugari agertzen da emen egiteko. Eta au guztia zuzendu ta bideratzeko Liturjiako Pastoral Batzorde bat edo geiago eratzeta derrigorrezkoa izango da. Euskaltzaindiak eta euskal apaiz-praileek

alkartasunean presentatu dezakete Liturjiarako "euskera alkartua". "Zeruko Argia-n" atsegifnez irakurri dut Euskaltzaindiaren Biltzarrean "Luis Mitxelena jaunak adierazi zuan, Donosti-ko Apezpikuarekin nola egon zan beste bi euskaltzainekin. Oraingo liturji aide berriak direla ta euskera aintzakotzat artze-ko eskatu zioten. Artan gelditu zan Apezpiku jauna. Bizkai, Araba, ta Naparroan ere beste ainbeste egitekoan dira..."

Gure Gotzai jaunek, apaiz eta euskaltzaleen laguntzarekin, egiteko ta prolema auek gainduko dituztelakoan gaude.

EUSKAL APAIZ ETA PRAILLEEI DEI LARRIA

Gaifnean dugu gaztelerazko erreforma. Ba-dator Liturjia berriaren erdal moldakizuna, Barzelona-ko Biltzarrean oraindik orain ziotenez. Prantzesak, berriz, liturjiaren berrikuntza eratu ta betetzen ere jarriak dira. Eta bitartean euskaldunok egin al dugu edo ari al gera ezer txorik egiten? Ala lo-zorroan gaude murgildurik? Edo lotan ez gaude-nok euskeraren joeraxoak direla-ta bata bestearen kontra sakabanaturik ibilli bear ote dugu? Gotzai Biltzarrean erabakitakoa betetzen asteko bultzapena laister emango digunean... Euskaldunok izango al ditugu Liturji Liburuak? Edo gure euskal errietan gazteleraz esan bear ko ote ditugu liturjizko otoitz-

aldiak? Ba-liteke gero euskal erri zenbaitetan beranduegi izatea. Beraz, lanean saiatu bearrean gera.

Bijoaz mementoko sujerentzia batzuek. Apaizei ta prailleei, lendabizi eskatu bearrekoa Alkartasuna da. Alkartasuna ta alkar-laguntza, bai Diozesi desberdinetakoen artean, eta bai eleiz barrutian Liturjiaren Batzordea eratzean, euskera kon-tuan, apostoladutzan, t. a. apaiz se-kularren eta praille regularren artean. Konzilioak eskatzen digun izpiritukoa da, ezpairik gabe, apaiz eta prailleek ongi alkaturik Liturjia Euskalerrira moldatzea. Esate baterako, apaizei aski lagundu dezaieke Beloc eta Lazkao-ko Beneditarrek Liturjiaren berrikuntzak eratzean, t. a. Beste ainbeste Arantzazu-ko ta beste prailleek ere. Meza Liburu ta Bezperatako euskal liburuak ba-ditugu, Jainkoari eskerrak. Aita Pernando-ren "Lau Ebanjelioak". Lazkao-ko Beneditarrek badakarkigute euskeraz ta kantuz Salmutegi guztia. Orixe jaunak Salmutegien bat ere idatzi zuela, uste dut. Iñoiz azaldu izan dira Beloc eta Donosti-ko Apaiztetxetatik Liturjiara-ko baliatu ditezken kantu-textuak, t. a. euskal liburuxkaetan. Beste Sakramentuen zatiak eta gauza aski falta da oraindik euskerara moldatzeko. Betoz orrelako zenbait saio. Bereala bear-bearrezkoak izango ditugu-ta.

Frantzialdeko euskal partean, ez dakit ziur, baiño ariko dira onuzkero Frantzia-ko Gotzai Konferen-

ziak eratu duen liturjia berrikuntza euskerara moldatzen. Artu-eman estuak izan ditzazkegu Beloc-ekoe-kin eta beste apaizekin. An egifikako euskal pruebak ongi probetxugarriak izan ditezke euskaldun guztiontzat. Alkar-laguntzaren bide-tik bai egin dezakegula aski gure eleiz barrutietako Kristaudiaren alde, Liturjia Sakratua Euskal Erri-ari egokituaz eta euskalerrria Liturjia Sakratuara eramanaz... Kristau-tasunaren eta euskeraren alde.

Bukatzeko, oar bat. Ni istudiante bat baizik ez naiz, teolojilari gaztea,

ta segur-aski nabariko da nire ex- perientzia-falta Liturjia ta Euskera saio onetan zear. Izan ere, ainbeste prolema ukitu ditut, denak interes- dunak eta nire ustez, derrigorrez planteatu ta erabaki bearrekoak.

Dena dela, JAKIN aldizkaria ba- liatu diteke Liturjia euskerara mol- datu bear dela-ta euskal apaizen ar- tu-emanetarako. Nik sujerentzia ba- tzuek eman ditut eta orain ni baiño geiago dezaketen apaiz agurgarri ta experimentatuen eritziak bear di- tugu. Betoz, bada, apaiz kompeten- teen itzak...